

Serbest Ticaret Anlaşması Çerçevesinde Makedonya ile Türkiye'nin Dış Ticaret İlişkilerinin İncelenmesi

Analyzing the Foreign Trade Relations of Turkey and Macedonia within the Framework of Free Trade Agreement

Ph.D. Candidate Neslihan Koç (Hitit University, Turkey)

Abstract

Turkey, because of its responsibilities derived from Custom Union with European Union, makes limited Free Trade Agreements (FTAs) with those states which have already signed such agreements with EU. As yet Turkey has signed FTAs with 19 countries including Macedonia. It's expected from FTA's that raise awareness of partner countries about each other's economic and commercial potentials. In this study a general overview will be made to emphasize the relationship between FTAs which Turkey has signed with other countries and increase in Turkey's trade volume in the same period. Subsequently, with regarding the FTA and commercial relations with Macedonia, an assessment will be made by using the lists of countries imports and exports, based on Republic of Turkey Ministry of Economy statistics for the period of 2001-2012.

1 Giriş

Türkiye, Avrupa Birliği (AB) ile imzalamış olduğu Gümrük Birliği Anlaşması doğrultusunda, karşılıklı tavizler tanıyarak ticaretini geliştirmek üzere Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) imzalamıştır.

STA ile ülkelerin birbirlerinin potansiyellerinin farkına varmaları mümkün hale gelmektedir. STA'ların temel hedefi, anlaşma yapan ülkeler arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin güçlenmesidir. Bu durumun siyasi ilişkilere de olumlu yansımaları beklenmektedir. Yapılan anlaşmalarla ülkelerin belirli pazarlara bağımlılığının azaltılması, ucuz girdi temini ve ihracatta ürün çeşitliliğinin ve miktarının artırılması yoluyla uluslararası rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir (Ekonomi Bakanlığı, 2014).

Bu çalışmada, genelde Türkiye'nin imzaladığı tüm STA'ların ve özelde Makedonya ile yapılan STA'nın Türk ithalat ve ihracat hacmine etkisi Ekonomi Bakanlığı verilerinden derlediğimiz tablolar ile değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Her ülke ile STA imzalanış ve yürürlüğe giriş tarihleri farklı olmasına rağmen; en son dönemi yansıtan 2001-2012 dönemi verileri ele alınacaktır.

STA imzaladığımız ülkelere biri de Makedonya'dır. Makedonya ile 2000 yılında yapılan STA, 1992'de EFTA ve 1997'de İsrail'in ardından, Türkiye'nin yaptığı üçüncü STA'dır. Bu nedenle ele alınan dönem verileri, Makedonya ile ilgili değerlendirme yapmak için uygundur.

2 Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşması Yaptığı Ülkeler ve Ticari İlişkiler

Gümrük Birliği, tarafların birbirleriyle aralarındaki uluslararası ticarete gümrük vergilerinin, eş etkili vergilerin, miktar kısıtlamalarının ve her türlü eş etkili tedbirlerin kaldırıldığı, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir ekonomik entegrasyon modelidir (İTO, 1996).

Türkiye'nin AB ile arasındaki Gümrük Birliği Anlaşması uyarınca, AB'nin Ortak Ticaret Politikasını üstlenme yükümlülüğü bulunmaktadır. Anlaşma doğrultusunda AB'nin üçüncü ülkelere yönelik yürüttüğü tercihli ticaret sistemi üstlenilmektedir. Örnek vermek gerekirse imtiyazlı muamelenin mümkün olmaması, daha önce Türkiye'yle sıkı bir ticari ilişki içinde olan ABD'nin, Türkiye'ye uyguladığı bir takım ticareti kolaylaştırıcı önlemleri kaldırmasına yol açmıştır. AB'ye üye olmadan onunla Gümrük Birliği kuran başka bir ülkenin olmaması bu açıdan şarttır değildir. (Karakas, 2007) Yine son dönemde AB ile ABD arasında gündeme gelen STA yürürlüğe girerse ABD malları, gümrük vergisine tabi olmadan ülkemize girecek; ancak ABD, Türkiye'ye gümrük vergilerini aynen uygulayacaktır.

Görüldüğü gibi AB'nin, özellikle ticaret hacmi büyük olan ülkelerle yaptığı her anlaşma, ülkemiz gümrük uygulamaları açısından maliyet yaratmaktadır. Bu nedenle, AB'nin STA imzaladığı ülkelerle STA imzalamak, Türkiye açısından önemli bir durumdur. Zaten Türkiye, kendi belirlediği ülkelerle değil, sadece AB'nin anlaşma imzaladığı ülkelerle STA yapabilmektedir (Aydın,2004).

STA'larda malların tercihli rejimden yararlanmaları menşe kurallarına göre olmaktadır. Gümrük Birliğindeki gibi ortak ticaret politikaları ve ortak rekabet kurallarını uygulama zorunluluğu yoktur. Taraflar, üçüncü ülkelere karşı kendi gümrük tarifelerini uygulamaktadırlar (Güzel,2013).

Türkiye, bugüne kadar EFTA (Norveç, İsviçre, İzlanda ve Lihtenştayn'ın oluşturduğu Avrupa Serbest Ticaret Birliği), İsrail, Makedonya, Bosna ve Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Suriye, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Ürdün, Lübnan, Mauritius, Güney Kore ve Kosova ile STA imzalamıştır. Suriye ile

yapılan anlaşma, 06.12.2011'de askıya alınmıştır. Mauritius ve Güney Kore ile yapılan STA'lar 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kosova ve Lübnan ile yapılan STA'lar henüz yürürlüğe girmemiş, iç hukuk süreci tamamlandıktan sonra yürürlüğe girecektir (Ekonomi Bakanlığı, 2014a).

Ülkeler	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Türkiye	41.399	51.554	69.340	97.540	116.774	139.576	170.063	201.964	140.928	185.544	240.842	236.545
İzlanda	2.269	2.275	2.827	3.643	4.979	6.137	6.738	6.205	3.604	3.920	4.841	4.772
Norveç	32.955	34.873	40.055	48.534	55.488	64.261	80.297	90.293	68.970	77.326	90.787	87.316
İsviçre	84.102	87.189	100.239	115.799	126.574	141.400	161.180	183.574	155.378	176.281	208.220	197.787
İsrail	35.449	35.517	36.303	42.864	47.142	50.334	59.039	67.656	49.278	61.209	75.830	75.392
Makedonya	1.694	1.995	2.306	2.932	3.228	3.763	5.281	6.883	5.073	5.474	7.007	6.511
Bosna-Hersek	3.354	3.872	4.801	5.915	7.070	7.345	9.720	12.189	8.773	9.223	11.051	10.024
Tunus	9.529	9.526	10.910	12.818	13.177	15.007	19.099	24.638	19.096	22.215	23.952	24.447
Fas	11.038	11.864	14.250	17.822	20.790	23.980	32.010	42.366	32.881	35.381	44.272	44.776
Suriye	4.752	4.488	5.111	8.411	10.862	11.488	14.655	18.105	15.443	17.562	16.800	7.300
Mısır	13.376	12.770	12.950	15.950	22.449	27.300	37.100	48.382	44.946	52.923	62.245	69.254
Arnavutluk	1.327	1.504	1.864	2.309	2.618	3.058	4.188	5.251	4.550	4.406	5.396	4.882
Gürcistan	753	796	1.141	1.846	2.490	3.678	5.215	6.302	4.500	5.257	7.058	7.842
Karadağ	0	0	0	1.078	1.212	1.842	2.867	3.731	2.313	2.182	2.544	2.337
Sırbistan	0	0	0	10.753	10.461	13.172	19.164	24.331	16.047	16.735	19.862	19.013
Şili	17.429	17.091	19.322	24.794	32.735	38.406	47.164	62.787	42.806	59.388	75.230	79.468
Ürdün	4.871	5.076	5.743	8.179	10.498	11.548	13.681	16.995	14.236	15.564	18.930	20.691
Lübnan	7.380	6.560	7.315	9.609	9.633	9.647	12.251	16.754	16.574	18.460	20.750	21.945
Mauritius	1.987	2.159	2.363	2.771	3.157	3.627	3.894	4.651	3.733	4.386	5.149	5.354
G. Kore	141.098	152.126	178.827	224.463	261.238	309.383	356.846	435.275	323.085	425.212	524.413	519.584

Tablo 1. STA İmzaladığımız Ülkelerin Yıllara Göre İthalatı (2001-2012) Milyon Dolar Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2014b.

STA'ların önemli amaçlarından biri, özellikle çevre ve komşu ülke pazarlarına giriş imkânlarını arttırmasıdır. Ekonomi Bakanlığı'nın verilerine göre derlediğimiz Tablo 1'e göre, STA yaptığımız ülkeler arasında en yüksek ithalat hacmi olan ülke Güney Kore'dir. İkinci sırada İsviçre, üçüncü sırada Norveç ve dördüncü sırada Şili bulunmaktadır. Bu açıdan yurtdışından ürün alma potansiyeli en yüksek olan ülkelerin, tablodaki diğer ülkelere göre Türkiye'ye mesafe olarak en uzaktakiler olduğu göze çarpmaktadır.

Aynı tabloya göre (Tablo.1) Güney Kore'den sonra en yüksek ithalat hacmi Türkiye'de gözükmektedir. Bu anlamda Türkiye'nin mevcut ithalat hacminin büyüklüğü nedeniyle, bu durumun anlaşma yapan ülkelere ticari açıdan olumlu yansımaları mümkündür.

Ülkeler	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Türkiye	31.334	36.059	47.253	63.167	73.476	85.535	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462
İzlanda	2.019	2.229	2.381	2.839	3.091	3.453	4.783	5.382	4.057	4.604	5.347	5.064
Norveç	59.191	59.662	68.321	82.527	103.759	122.208	136.354	171.764	116.778	130.669	159.253	161.026
İsviçre	82.144	91.699	104.822	122.844	130.930	147.856	172.078	200.759	172.474	195.609	234.819	225.949
İsrail	29.048	29.347	31.784	38.618	42.770	46.789	54.091	61.337	47.935	58.413	67.796	63.141
Makedonya	1.158	1.116	1.367	1.676	2.041	2.401	3.398	3.991	2.708	3.351	4.455	4.002
Bosna Hersek	1.032	1.005	1.340	1.793	2.400	3.323	4.152	5.021	3.954	4.803	5.850	5.162
Tunus	6.631	6.874	8.027	9.685	10.494	11.694	15.165	19.320	14.445	16.427	17.847	17.008
Fas	7.144	7.849	8.778	9.925	11.190	12.744	15.340	20.345	14.054	17.771	21.519	21.417
Suriye	5.248	6.536	5.731	7.378	8.708	10.919	11.546	15.410	10.855	12.796	10.000	4.000
Mısır	4.825	5.546	7.408	9.661	12.912	16.728	19.224	26.224	23.062	26.438	30.528	29.385
Arnavutluk	307	340	448	605	658	798	1.078	1.355	1.091	1.545	1.951	1.968
Gürcistan	318	346	461	647	865	936	1.232	1.495	1.134	1.678	2.189	2.377
Karadağ	0	0	0	562	573	556	626	617	388	437	632	472
Sırbistan	0	0	0	3.523	4.482	6.428	8.825	10.972	8.345	9.795	11.779	11.353
Şili	18.272	18.180	21.664	32.520	41.267	58.680	67.972	64.510	55.463	70.897	81.411	78.277
Ürdün	2.293	2.770	3.082	3.883	4.302	5.204	5.725	7.938	6.375	7.028	8.006	7.885
Lübnan	1.093	1.238	1.813	2.199	2.337	2.814	3.574	4.454	4.187	5.021	5.664	5.615
Mauritius	1.628	1.801	1.898	1.993	2.143	2.329	2.238	2.384	1.939	2.261	2.565	2.673
G.Kore	150.439	162.471	193.817	253.845	284.419	325.465	371.489	422.007	363.534	466.384	555.214	547.870

Tablo 2. STA İmzaladığımız Ülkelerin Yıllara Göre İhracatı 2001-2012 Milyon Dolar Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2014b.

STA yaptığımız ülkelerin ihracat hacimlerine baktığımızda (Tablo.2) sırasıyla Güney Kore, İsviçre, Norveç ve Şili en fazla ihracat yapan ülkelerdir. Bu ülkeler dışında STA yaptığımız diğer ülkelerin ihracat hacimleri, ithalat

hacimleri gibi düşüktür. Yapılan STA'lar, bu ülkeler için ülkelerinin ihracat deneyimlerini ve potansiyellerini artırmak için bir fırsat olarak düşünülebilir. Türkiye gibi kısmen ihracat deneyimi olan ancak dış ticaret açığı büyük olan ülkeler için de bu açığı azaltmaya yardımcı bir yol olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1 ve 2'deki verilere göre hesapladığımızda 2001-2012 döneminde Türkiye'nin ithalatının %471 arttığını ihracatının ise %386 arttığını görmekteyiz.

Aynı veriler ışığında dış ticaret dengesine baktığımızda açığın 85 milyar dolara yükseldiğini; ihracatın ithalatı karşılama oranının, ihracat artmasına rağmen ithalatın da artması nedeniyle, 2001'de %75 iken 2012'de %65 seviyelerine indiğini görüyoruz. Zaten 1994, 2001 ve 2009 yılları hariç bu oran hiçbir zaman %70'in üzerine çıkmamıştır.

Tablolara bakarak incelediğimiz dönem için ticaret hacminin çok fazla arttığı ancak ihracatın ithalatı karşılama oranının hiç artmadığı ve düşük seviyelerde kaldığı bir dönem olduğunu söyleyebiliriz. Cari açık sorunu ülkemiz için hala en önemli ekonomik açmazlardan biridir. STA'lara gerçekleştirilecek ihracat artışları bu açıdan önem taşımaktadır.

Ülkeler	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Arnavutluk	4	4	5	16	16	13	24	37	5	87	126	99
Gürcistan	127	138	269	300	290	345	290	525	285	291	314	180
Bosna-Hersek	5	6	8	11	15	9	21	25	52	72	90	112
Kosova	0	0	0	0	0	2	3	5	10	14	10	9
Makedonya	9	15	27	52	52	56	56	30	40	52	92	103
Fas	38	68	77	106	143	174	198	361	235	397	420	429
Tunus	73	72	98	100	117	150	230	365	235	281	250	196
Mısır	92	118	189	255	267	393	653	886	642	926	1.382	1.342
Mauritius	1	1	2	9	10	6	9	11	7	7	7	6
Şili	73	79	160	176	326	442	534	324	200	312	474	466
Lübnan	26	42	72	147	145	127	116	179	109	229	283	176
Suriye	463	315	261	248	143	187	259	324	221	452	337	67
Filistin	0	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	0
Ürdün	14	18	17	14	28	9	12	25	20	42	66	96
Güney Kore	759	900	1.312	2.573	3.485	3.556	4.370	4.092	3.118	4.764	6.298	5.660
İzlanda	2	3	2	9	8	5	6	3	7	18	28	14
Norveç	251	366	423	495	374	496	496	623	772	829	796	917
Liechtenstein	0	0	2	2	3	6	4	3	2	2	3	2
İsviçre	1.227	2.143	2.968	3.405	4.054	4.015	5.269	5.588	1.999	3.154	5.019	4.305
İsrail	529	544	459	714	805	782	1.082	1.448	1.075	1.360	2.057	1.710
Sırbistan-Karadağ	7	11	30	87	97	0	0					
Karadağ								1	6	6	15	18
Sırbistan								62	56	110	213	206
TOPLAM	3.700	4.843	6.382	8.719	10.380	10.772	13.630	14.915	9.095	13.402	18.279	16.113

Tablo 3.STA İmzaladığımız Ülkelerden Yapılan Toplam İthalat 2001-2012Milyon Dolar Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2014c.

Ekonomi Bakanlığı verilerine dayanarak hazırladığımız Tablo 3'e baktığımızda STA yaptığımız ülkelere 2001 yılında toplam 3,7 milyar dolar seviyesinde olan ithalatımızın %335 oranında artarak, 2012 yılında 16,1 milyar dolara ulaşmış olduğunu görüyoruz. Aynı dönemlerde ülkemiz genel ithalatının (Tablo 1) %471 artış gösterdiğini düşünürsek STA yaptığımız ülkelerin ithalatımızdaki paylarının az olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin 2012 için Türkiye'nin toplam ithalatı 236.545 milyon dolarken Tablo 3'te yer alan STA imzaladığımız 22 ülkeden yapılan toplam ithalat yalnızca 16.113 milyon dolardır. Kısaca STA ülkeleri ile ticaretimiz ithalatımızın yaklaşık %6,8'ini oluşturmaktadır.

En çok ithalat yaptığımız STA ülkeleri Tablo 3'e göre sırasıyla Güney Kore, İsviçre, İsrail, Mısır ve Norveç'tir. STA ülkeleri arasından yapılan kıyaslamada zaten bu beş ülke toplam ithalatın %85 gibi çok büyük bir kısmını içermektedir.

Tablo 4, Türkiye'nin STA imzaladığı ülkelere yaptığı ihracat rakamlarını göstermektedir. Tablo 3 ve Tablo 4'ü birlikte değerlendirdiğimizde 2012 için yürürlükteki STA'lar açısından 73 milyon dolarlık bir ticaret açığımızın bulunduğu görülmektedir. Başka bir anlatımla bu ülkelerden daha fazla mal ve hizmet alıp, daha azını satmaktayız.

2012 için Türkiye'nin toplam ihracatı 152.462 milyon dolar, STA ülkelerine ihracatı ise 16.040 milyon dolardır. Bu rakamlara göre hesapladığımızda STA ülkeleri ile ticaretimiz, ihracatımızın %10,5'ine denk gelmektedir.

2001-2012 döneminde ülkemiz ihracatı %386 artarken, aynı dönemde STA yaptığımız ülkelere yapılan ihracattaki artış oranı %458 olmuştur. Kısaca STA ülkelerine yapılan ihracat artış oranı genel artış oranından yüksektir. Bu dönemde STA ülkelerinden yaptığımız ithalatın %335 arttığını göz önüne alırsak, ihracattaki artış ithalattaki artıştan daha büyük olmuştur. Bu hesaplamalardan hareketle, yapılan STA'ların ihracat hacmi artışına katkısı olduğunu söylemek mümkündür. İhracat artışı ithalat artışından fazla olmasına rağmen, toplamda bu ülkelerden yapılan ithalat-ihracat farkının hala ithalat lehine olması ise eleştirilebilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomi Bakanlığı ihracat verilerinden derlediğimiz Tablo 4'e göre en çok ihracat yaptığımız STA ülkeleri sırasıyla Mısır, İsrail, İsviçre, Gürcistan ve Fas'tır.

Bu ülkelerden İsrail, İsviçre ve Mısır, aynı zamanda en çok ithalat yaptığımız ülkeler arasında da yer almaktadır. Bu sıralamadan hareketle bu üç ülke ile yapılan STA'lardan karşılıklı olarak etkin yararlandığımızı söylemek mümkündür.

Mısır ve İsrail aynı zamanda, Türkiye'nin toplamda en çok ihracat yaptığı ilk 20 ülke arasında da yer almaktadır (TÜİK, 2014).

Ülkeler	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Arnavutluk	73	80	114	161	191	214	295	306	273	241	271	256
Gürcistan	144	103	155	200	272	408	646	998	763	769	1.092	1.253
Bosna-Hersek	28	43	63	100	128	151	445	572	227	224	269	252
Kosova	0	0	0	0	0	76	120	279	278	294	266	255
Makedonya	90	101	123	149	162	173	272	296	283	263	299	274
Fas	98	138	181	330	371	551	722	958	599	624	921	1.015
Tunus	141	121	220	256	295	325	530	778	646	714	802	797
Mısır	421	326	346	473	687	709	903	1.426	2.599	2.251	2.759	3.679
Mauritius	1	1	2	4	6	8	23	31	19	22	45	36
Şili	20	20	16	25	25	35	42	150	37	81	131	175
Lübnan	184	187	148	234	196	241	393	665	689	618	718	846
Suriye	281	267	411	395	552	609	798	1.115	1.422	1.845	1.610	498
Filistin	6	5	6	9	9	21	21	21	30	40	49	63
Ürdün	119	117	150	229	289	322	389	461	455	571	507	771
Güney Kore	62	55	58	80	100	156	152	271	235	304	529	528
İzlanda	3	3	10	10	18	22	11	11	6	7	14	16
Norveç	70	115	171	206	245	261	375	391	389	344	380	451
Liechtenstein	0	2	4	5	4	6	7	3	5	8	10	10
İsviçre	243	289	353	446	553	901	935	2.857	3.935	2.057	1.484	2.125
İsrail	805	861	1.083	1.315	1.467	1.529	1.658	1.935	1.522	2.080	2.391	2.330
Sırbistan-Karadağ	81	122	185	212	258							
Karadağ	0	0	0	0	0	8	20	48	26	27	27	29
Sırbistan	0	0	0	0	0	279	475	458	306	306	355	381
TOPLAM	2.870	2.956	3.799	4.839	7.833	7.005	9.232	14.030	14.744	13.690	14.929	16.040

Tablo 4.STA İmzaladığımız Ülkelere Yapılan Toplam İhracat 2001-2012Milyon Dolar *Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 2014c.*

3 Türkiye'nin Makedonya ile Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması ve Ticari İlişkileri

Dış ticaret ilişkilerine değinmeden önce iki ülkenin ekonomik verilerine baktığımızda; Makedonya'nın nüfusu, 2 milyon iken Türkiye, 72,5 milyon nüfusa sahiptir. Nüfus gibi yüzölçüm bakımından da Türkiye, Makedonya'dan yaklaşık 30 kat büyüktür. 2012 verilerine göre, Türkiye'de kişi başı GSYİH 8.223 Avro, enflasyon oranı ise %9'dur. Makedonya için ise aynı veriler sırasıyla 3.651 Avro ve %3,3'tür (Avrupa Komisyonu, 2013a ve 2013b).

Makedonya 3 çok taraflı Serbest Ticaret Anlaşmasına sahiptir. Bunlar;

- AB Ülkeleri ile Stabilizasyon ve Katılım Anlaşması (SAA-Stabilization and Association Agreement)
- İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştan ile EFTA (European Free Trade Agreement),
- Arnavutluk, Moldova, Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek ve Kosova ile CEFTA (Central European Free Trade Agreement).

Makedonya'nın Türkiye ve Ukrayna ile ikili Serbest Ticaret Anlaşması bulunmaktadır (Pulat,2013).

1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması Türkiye'nin AB ile ortaklık ilişkisinde önemli bir aşama olmuş; 2005 tarihinde Türkiye'nin katılım müzakerelerine başlaması kararı alınmıştır. Türkiye aday ülke olarak bekleme devam etmektedir.

2005 yılında adaylık statüsü kazanan Makedonya, Yunanistan ile yaşadığı isim sorunu nedeniyle katılım müzakerelerine başlayamamaktadır. Makedonya Cumhuriyeti'ni AB, "Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti" olarak anmaktadır. Türkiye, Makedonya'yı anayasal ismiyle tanıyan ilk ülkelerden biridir (Pulat,2013).

İki ülkeye ilişkin AB'nin 2013 İlerleme Raporlarındaki ekonomik değerlendirmelerde Türkiye açısından gerileyen büyüme oranı ve yüksek cari işlemler açığına; Makedonya açısından ise yüksek işsizlik oranlarına dikkat çekilmektedir.

İlerleme raporunda, AB'nin Türkiye'nin ihracatındaki payı %38, AB'nin Türkiye'nin ithalatındaki payı ise %37 olarak ölçülmüştür. Türkiye, AB'nin altıncı en büyük ticari ortağı olmaya devam ederken; AB, Türkiye'nin en büyük ticari ortağıdır. Makedonya ise toplam ihracatının %73'ünü AB'ye yapmıştır. Bu açıdan Makedonya, AB ile ticari bütünleşme açısından Türkiye'den daha ileri bir düzeydedir.

Türkiye ve Makedonya, Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği'nden kaynaklanan yükümlülükleri ve Makedonya ile AB arasındaki İşbirliği Anlaşması çerçevesinde aralarındaki ticareti kademeli olarak serbestleştirme kararı almışlardır. 1 Eylül 2000 yılında 4548 sayılı kanunla uygun bulunan "Türkiye ile Makedonya Arasındaki Serbest Ticaret Anlaşması" yürürlüğe girmiştir.

Yapılan anlaşma metnine baktığımızda, ülkemiz tarafından, Makedonya menşeli sanayi ürünleri için uygulanan gümrük vergileri 2003 yılından itibaren; Makedonya tarafından, Türkiye menşeli sanayi ürünleri için uygulanan gümrük vergileri ise 1 Ocak 2008 tarihi itibarıyla kaldırılmıştır. İki ülke, belirli sayıda tarım ürünü için tarife kotaları kapsamında veya sınırsız mahiyette tarife indirimi veya muafiyeti tanımıştır.

Belirtilen kanunda anlaşmanın amaçları; tarafların aralarındaki ve üçüncü ülke pazarlarındaki ticaret ve işbirliğini arttırmak, ticarete adil rekabet koşulları yaratmak ve iki ülke halklarının yaşam standartlarını yükseltmek olarak özetlenebilir.

Tablo 1 ve 2'ye göre Makedonya'da 2001-2012 döneminde, ithalatın %284, ihracatın ise %245 arttığı; dış ticaret dengesindeki açığın ise toplam 2,5 milyar dolar olduğu görülmektedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı %61 civarındadır. Oransal olarak bakıldığında her iki ülkenin de hem ihracat hem de ithalat açısından büyüdüğünü söylemek yanlış olmaz; ancak rakamsal olarak bakıldığında Türkiye'nin dış ticaret hacmi de açığı da Makedonya'nın yaklaşık 40 katıdır.

2012 verilerine göre Makedonya ile ihracatımız, plastik ve plastikten mamul eşya (%10), nükleer reaktörler, makine ve cihazlar (%8), pamuk (%6), elektrikli makine ve cihazlar (%5), metal cevherleri (%5); ithalatımız ise motorlu kara taşıtları (%29), demir-çelik (%28), pamuk (%9), seramik mamulleri (%6), bakır ve bakırdan eşya (%6), postlar-deriler (%5) ürün gruplarından oluşmaktadır. (Ekonomi Bakanlığı,2014d)

Tablo 3 verilerini Makedonya açısından değerlendirirsek, Makedonya'dan ülkemize yapılan ihracatın 2001'de 9 milyon dolardan 2012'de 103 milyon dolara çıktığını görüyoruz. Makedonya açısından Türkiye'ye ihracat verilerinde yaklaşık 12 kat gibi büyük bir artış olmasına rağmen, Makedonya'nın 2012 yılında toplamda 4 milyar dolar ihracat yaptığı düşünülürse Türkiye'ye yaptığı 103 milyon dolarlık ihracatın yetersiz olduğu söylenebilir. Oransal olarak hesaplırsak Makedonya'nın toplam ihracatı içinde Türkiye'nin payı %2,5'tir.

Tablo 1 ve Tablo 3 2012 yılı rakamları birlikte değerlendirerek Türkiye'nin toplam ithalatı ile Makedonya'dan yaptığı ithalat rakamını kıyasladığımızda %0,04 gibi çok düşük bir orana ulaşmaktayız. Aynı zamanda Makedonya'nın Türkiye'nin STA imzaladığı ülkelere yaptığı ithalat içindeki payı da oldukça düşüktür (%0,6).

Tablo 4'e baktığımızda Türkiye'nin Makedonya'ya ihracatını, 2001-2012 döneminde sadece 3 kat arttırdığını görüyoruz. Türkiye, toplamda tüm STA yaptığı ülkelere 16 milyar dolarlık mal ve hizmet satarken Makedonya'ya 274 milyon dolarlık ihracat yapmaktadır. Bu hem Türkiye'nin STA imzaladığı diğer ülkelere hem de Türkiye'nin toplam ihracat hacmi açısından kıyaslandığında oldukça bir rakamdır.

Genel toplamda Türkiye'nin Makedonya'ya yaptığı ihracat, toplam ihracatının %0,18'ini oluştururken tam tersi Makedonya'nın Türkiye'ye yaptığı ihracat toplam ihracatının %2,5'ine denk gelmektedir. Oransal yansımaları baktığımızda yapılan STA'nın Makedonya için ihracat potansiyelini arttırmak açısından daha faydalı olduğu sonucuna varılabilir. Ancak yine de tablolardaki rakamlara göre Türkiye, Makedonya'ya 274 milyon dolarlık ihracat yaparken 103 milyon dolarlık ithalat yapmaktadır. Yani iki ülke arasındaki ticari karşılaştırmada aldığından daha fazlasını satan ve bu açıdan ticari fazla veren taraf Türkiye'dir.

4 Sonuç

Türkiye, 1995 yılında yaptığı Gümrük Birliği Anlaşması nedeniyle AB'nin üçüncü ülkelere yönelik uyguladığı ticaret politikasını üstlenmek durumundadır. Bu nedenle AB, bir ülke ile STA imzaladığında o ülke için uygulayacağı tavizli gümrük oranlarını, o ülke için Türkiye de uygulamak zorunda kalmaktadır.

Belirtilen bu olumsuzluğu gidermek üzere Türkiye, AB'nin STA imzaladığı ülkelerle müzakere yaparak bir an önce STA imzalamaya çalışmaktadır. İlk 1992 yılında EFTA ile yapılan STA sonrası günümüze kadar çeşitli ülkelerle anlaşma imzalanmıştır.

2001-2012 dönemi için baktığımızda Türkiye'nin hem ihracat hem de ithalat hacminin çok fazla büyüdüğünü söylemek mümkündür. Ancak ithalattaki artış ihracattan daha fazla olduğundan ihracatın ithalatı karşılama oranı düşük seviyelerde seyretmektedir.

Yapılan STA'lar değerlendirildiğinde bu ülkelere yapılan ihracatın ithalattan daha fazla arttığı görülmektedir. Bu ülkelere yapılan ihracat, toplam ihracatın yaklaşık %10'u; ithalat ise toplam ithalatın yaklaşık %6'sını oluşturmaktadır. Bu oranlara göre ihracatın ithalattan fazla olması Türkiye açısından STA'ların faydalı olduğunu göstermektedir.

En çok ihracat yaptığımız STA ülkeleri sırasıyla Mısır, İsrail, İsviçre, Gürcistan ve Fas'tır. En çok ithalat yaptığımız STA ülkeleri ise sırasıyla Güney Kore, İsviçre, İsrail, Mısır ve Norveç'tir. Güney Kore gibi ticaret hacmi çok büyük olan bir ülke ile 2013 yılında STA yaptığımız düşünüldüğünde; bu STA, Güney Kore'den yapacağımız ithalatı daha da arttırıcı yönde etki ederse %10'a %6'lık ihracat-ithalat dengesi ithalat lehine değişebilir.

Makedonya, STA yaptığımız ilk ülkelerden biridir. Makedonya da belirtilen dönemde ithalat ve ihracat hacmini, Türkiye kadar olmasa da, büyük oranda arttırmıştır.

Makedonya'nın toplam ihracatı içinde Türkiye'nin payı yaklaşık %2 civarıyken; Türkiye'nin toplam ithalatı ve ihracatı içinde Makedonya'nın payı ise yaklaşık %0,1'dir.

İthalat hacmi açısından Türkiye daha büyük olduğu için Makedonya'nın ihracat hacmini arttırmak için Türkiye'ye yönelmesi faydalı sonuçlar doğurabilir. Aynı şekilde Türkiye de hem lojistik hem de kültürel olarak kendine yakın bir ülke olan Makedonya ile ihracat ilişkilerini derinleştirmelidir. Sonuçta iki ülke arasındaki ithalat-ihracat dengesi açısından ticari fazla veren taraf Türkiye'dir.

Yaptığı STA anlaşmalarının içeriğini incelersek; genelde Türkiye'nin, anlaşmanın yapıldığı tarihin hemen sonrası gümrük vergilerini indirdiğini, STA yaptığı karşı ülkenin ise, gelecek yıllara yayarak kademeli olarak indirim yaptığını görebiliriz. (Ekonomi Bakanlığı, 2014e) Türkiye'nin, aleyhine olmasına rağmen anlaşmayı bu şekilde kabul etmesinin temel sebebi, gümrük birliği anlaşmasının yarattığı bahsedilen dezavantajdır. Makedonya ile yapılan STA'da da aynı orantısız durum göze çarpmaktadır. Türkiye'nin 2003 yılında kaldırdığı vergiler Makedonya tarafından 2008 yılında kaldırılmıştır. Makedonya'nın Türkiye'ye ihracatını oransal olarak daha fazla arttırmış olmasında bu durumun da etkisi olabilir.

Kaynakça

- Avrupa Komisyonu, 2013a. Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf
- Avrupa Komisyonu, 2013b. The Former Yugoslav Republic Of Macedonia 2013 Progress Report, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mk_rapport_2013.pdf
- Aydın, A.K., 2004. "Serbest Ticaret Anlaşmalarının Yeri ve Türkiye'nin Dış Ticaretinin Geliştirilmesindeki Önemi" **Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi**. S.XII.
- Ekonomi Bakanlığı, 2014. Serbest Ticaret Anlaşmaları, <http://www.ekonomi.gov.tr/sta/index.cfm>
- Ekonomi Bakanlığı, 2014a. Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşmaları, <http://www.ekonomi.gov.tr/sta/>
- Ekonomi Bakanlığı, 2014b. Ülkeler Göre Dünya Ticareti (DTÖ 2001-2012), <http://www.ekonomi.gov.tr>
- Ekonomi Bakanlığı, 2014c. Ülkeler Göre İthalat, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=7155BE01-D8D3-8566-45208351967592CF>
- Ekonomi Bakanlığı, 2014d. Türkiye-Makedonya Serbest Ticaret Anlaşması Bilgi Notu, <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/DA261CB7-D8D3-8566-4520B24FDC781C32/Turkiye%20Makedonya%20STA%20Bilgi%20Notu.pdf>
- Ekonomi Bakanlığı, 2014e. Yürürlükte Bulunan STA'lar, <http://www.ekonomi.gov.tr/sta/index.cfm?sayfa=D92A2C56-D8D3-8566-4520C47A42E543E0>
- Güzel, C.S., 2013. "Serbest Ticaret Anlaşmaları" **Gümrük Müşaviri Dergisi** 15 Ağustos-15 Eylül 2013, S.41. <http://dergi.igmd.org/41/index.php>
- İstanbul Ticaret Odası (İTO), 1996. **Gümrük Birliği ve Dış Ticaret Mevzuatımız**, Yayın no:1996-10, AB/3.
- Karakaş, C., 2007. "Türkiye'nin AB Üyeliği Tartışması: AB - Türkiye İlişkilerinde 'Aşamalı Entegrasyon'" **Uluslararası Hukuk ve Politika** Cilt 3, No: 9. SS.1-15
- Pulat, B.T., 2013. **Makedonya Ülke Raporu**, Ekonomi Bakanlığı İhracat Bilgi Platformu, <http://www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=6192B58A41828135FA>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2014. Ülkeler Göre Yıllık İhracat (En Çok İhracat Yapılan 20 Ülke) <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>